

KBA 3886

Menschele, Obedyde, Obedyde

1933/5

52

KARL BARTH, *Die Lehre vom Wort Gottes, Prolegomena zur kirchlichen Dogmatik*. I. Band, 2. Halbband. Verlag der Evangelischen Buchhandlung Zollikon (G. F. Callenbach N.V., Nijkerk), 1938. VIII + 1012 S. Bij intekening, geb. f 14.10; afzonderlijk f 15.55.

Wie 't voorrecht had, meer dan eens over BARTH's dogmatische beschouwingen te mogen refereeren — zoo wij in N. T. T. 1933, 383—389, over den eersten Halbband van den eersten Band zijner *Kirchliche Dogmatik*, en in 1937, 97—101, over zijn *Credo* — mag worden geacht, zijn gedachtengang zoo ongeveer te kunnen volgen en zijn breeden stijl te kennen. Toch kan de verschijning van dezen tweeden Halbband hem slechts hebben verrast en hem hebben herinnerd aan Goethe's verontschuldiging bij een zijner vrienden, aan wien hij een heel uitvoerigen brief had geschreven: vergeef het mij, ik had te weinig tijd! Dat ook BARTH weinig tijd had willen wij gaarne gelooven. Vijf à zes jaren zijn voor een prestatie als deze zoowat niemendal. En meer tijd had hij zich ook wel niet kunnen gunnen, want vier banden zijn ons na deze 528 + 1012 bladzijden tellende *Prolegomena* nog toegezegd, in hoeveel Halbbände zal moeten blijken.

In deze *Prolegomena* is het Barthiaansche standpunt nu wel definitief gevestigd en, voorzoover mogelijk, gestevigd.

Zooals bekend is 't neo-Gereformeerd, in veel opzichten aan 't leerstellig Lutherdom verwant — de beide standpunten van Gereformeerden en Lutherschen vertegenwoordigen voor BARTH twee scholen of richtingen in dezelfde evangelische kerk (930) —, maar beslist vijandig aan Rome en aan 't neo-Protestantismē. Van „Cartesianisme” vernemen wij niet meer. Bracht de eerste Halbband van „Die Lehre vom Worte Gottes” als eerste hoofdstuk „Das Wort Gottes als Kriterium der Dogmatik” en van het tweede, „Die Offenbarung Gottes”, den ersten Abschnitt „Der dreieinige Gott”, hier volgt de tweede Abschnitt „Die Fleischwerdung des Wortes” en de derde „Die Ausgiessung des H. Geistes”, het derde hoofdstuk „Die H. Schrift” en het vierde „Die Verkündigung der Kirche”. Het geheel is doorweven met vaak zeer schoone en vaak zeer uitvoerige „Excuse”, waaronder historische exposés, die getuigen van grondige kennis en uitmunten door voortreffelijke typeering.

Het op zichzelf in een Dogmatiek niet verwonderlijk, maar hier veelzeggend voorafgaan van het hoofdstuk over de openbaring aan dat over de H. Schrift toont wel zeer duidelijk BARTH's kracht en zijn zwakheid. In zijn leer over de *openbaring* — Triniteit, menschwording, uitstorting des H. Geestes — wijst hij alle menschenwijsheid als hoogmoed en Godsschennis af en wordt alle menschelijke „religie” gedoodverfd als ongelooft, als antithese tegenover den waren „godsdienst”, tegenover Gods openbaring in Christus, waarbij de mensch als zijnde peccator, missende eenigerlei „Anknüpfungspunkt”, louter receptief zich verhoudt; door 't geloof Gods genadige ontferming deelachtig, bloeit echter zijn leven op tot de vrijheid van het kindschap Gods, tot de liefdesgemeenschap met God, tot Gods verheerlijking. Dat BARTH van dit alles op grootsche, „geistesmächtige” wijze weet te getuigen en menigmaal zijn lezers weet te stichten mag volmondig worden erkend. De prachtige Lutherwoorden, die hij „statt eines Vorwortes” laat voorafgaan, over 't „Heri et hodie et in saecula” en over „Christus unser lieber Gott und Bischoff unser Seelen”, scheppen

reeds terstond de gewijde sfeer en zijn tevens een eeresaluut aan Luther. In geheel zijn betoog valt overigens een zeer sterk Gereformeerd accent op den eisch der gehoorzaamheid, door God aan Zijn dienaren, aan de leden van Christus' kerk gesteld; een gehoorzaamheid, die niet in slaafschheid mag ontaarden, maar van harte, vrij moet worden betoond, als een uiting van dankbaarheid, die alles aan God heeft toevertrouwd en alles van Hem verwacht. Autonomie en theonomie zijn hier geen contrasten: „Uw wil is mijn wil, Uw last mijn lust.”

Wanneer wij nu vervolgens bij de *H. Schrift* worden bepaald en vernemen, dat om haar als Gods Woord de geheele kerkelijke dogmatiek „kreist” (558), maar dan telkens en telkens eraan worden herinnerd, dat die *H. Schrift*, evenals Christus zelf, een goddelijke en een menschelijke zijde heeft, Godswoord is en mensenwoord (555), dat zij kosmologisch, historisch, religieus en theologisch „irrtumsfähig” en „anfechtbar” is (564 sq.), dat nochtans alleen in den kanon, al is hij ook niet hermetisch afgesloten, Gods openbaring door ons is te verwachten (531 sq.), dat de *Schrift* wel als mensenwoord, maar niet als Woord Gods verklaring behoeft (798 sq.), dan schijnt ons toch de vastigheid van het „umkreiste” middelpunt wel wat sterk bedreigd, wel wat te zeer een zaak van „geloof” (569). Wanneer wij lezen, dat „die Augen und Methoden, mit denen wir heute die Texte des Alten Testaments zu lesen und zu verstehen suchen, durch die Fülle der seither aufgeworfenen und bearbeiteten textlichen, literarischen, historischen und besonders religionshistorischen Probleme, andere, unsere Interpretationen dieser Texte bewegter, differenzierter, konkreter, auch weithin zurückhaltender geworden sind als die der ganzen alten Kirche”, waardoor 't niet gemakkelijk valt, Jezus Christus als den reeds door de Oudtestamentische schrijvers Verwachte aan te wijzen (86); en wanneer ons wordt voorgehouden, dat veel bijbelsche wonderverhalen niet blind aanvaardbaar zijn, met de verzekering: „Uns ist wirklich nicht aufgetragen, alles was in der Bibel steht in globo für wahr zu halten” (71 sq.), dan

verstaan wij BARTH's zich gerechtigd achten tot zijn van de streng orthodoxe traditie geen haarbreed afwijkende dogmatische constructie op grond van deze zijn Schriftbeschouwing nog altijd niet. Indien 't er werkelijk zóó voorstaat, mogen wij dan wel laatdunkend spreken over 't „eine Weile blühen der eigentümlichen Jesustheologie” (22), over „den gigantischen Versuch der sogenannten Leben-Jesu-Forschung”, die poogde het wonder uit het Schriftuurlijk getuigenis over Jezus' leven weg te werken (71), over den cultus van den historischen Jezus, die bedoelde zijn godheid te elimineeren (150)? Staat dit niet op één lijn met de bewering van den Roomschen dogmaticus BARTMANN, dat „der einzige und stets wirkende Grund der Ablehnung” (der Lehre von der Jungfrauengeburt) sei „das rationalistische Dogma von der Unmöglichkeit des Wunders”? Maar waarom dan diens vonnis „unbillig und fanatisch” geacht (190)?

Wij begrijpen zeer wel wat BARTH bedoelt, hoe voor hem de Schrift niet anders is dan een „getuige” van Gods openbaring en dat tegenover de majesteit van dat getuigenis alle menschenlijke „dwaling”, alle „oneffenheden” in dit door menschen tot ons gekomen getuigenis in nevelen verdwijnen. Ook de leer over Christus is immers slechts een „Versuch”, een „Kommentar” (15, 27, 39, *passim*), evenals elk ander kerkelijk dogma. Maar dat van *goed*-Gereformeerde zijde een „absit” wordt gehoord tegen 't onvast dogmatisch gebouw, tegen geheel de prediking van dezen invloedrijken „Gereformeerden” collega is toch wel te begrijpen, en even vanzelfsprekend als dat wij onzerzijds niet tevreden kunnen zijn met het onevenwichtige van deze orthodoxie, met het meewarig woord over den ernst en de vroomheid van het neo-Protestantisme, dat niettemin maar een echte „Trauer-geschichte” representeert (275, 315), niet tevreden ook met het pleit voor de onverdraagzaamheid van den dogmaticus (905, 920), noch met BARTH's judicia: „kirchliche Autorität ist geistliche Autorität” (666), „kirchliche Dogmatik ist (für uns) notwendig reformierte Dogmatik” (928), en „Morphologie ist nicht genug zu verdammen”

(936). Als 't de taak der kerk is „reine Lehre” te prediken en „reine Lehre” daartoe leidt....!

In BARTH's *Prolegomena* zijn intusschen zijn dogmatische beginselen volledig aangegeven. De ring is gesloten, al is 't Schriftuurlijk cement wat broos. Aan die broosheid zullen wij altijd weer worden herinnerd, wanneer in de volgende vier banden de Barthiaansche dogmatiek thetisch naar „lokal”-methode, d.i. naar loci, wordt opgebouwd: de Deo, de creatione, de reconciliatione, de redemptione (973). Aan onzen maestro slechts één bescheiden verzoek: Neem den tijd en maak het kort! Wie 't goed weet kan 't kort zeggen. Een goed verstaander heeft aan een half woord al genoeg.

Amsterdam.

H. A. VAN BAKEL.

HANS ASMUSSEN, *Die Lehre vom Gottesdienst. (Gottesdienstlehre. I. Band)*. München, Chr. Kaiser Verlag (C. F. Callenbach N.V., Nijkerk), 1937. 294 S.

In de rij van ASMUSSEN's werken over „Praktische Theologie” is deze *Lehre vom Gottesdienst* het laatste. Van 1934 stamt *Die Seelsorge* (cf. N. T. T., 1934, 390 sqq.); als tweede en derde band van zijn *Gottesdienstlehre* verschenen in 1936 *Das Kirchenjahr* en *Ordnung des Gottesdienstes* (cf. 1937, 412 sqq.). Thans ligt vóór ons deze eerste band, een „Lehre” ook in dezen zin, dat zij haar „Ansatz” neemt in het gebied, dat gewoonlijk wordt beschouwd als dat der dogmatiek (9). Geen waren practicus kan ASMUSSEN zich denken, die niet ganschelijk is verankerd in de dogmatiek, 't liefst in die van BARTH. Ook bij „praktische theologen” als BAUMGARTEN en NIEBERGALL ontbreekt een zekere dogmatische beschouwing natuurlijk wel niet, maar den trait d'union met hun „practica” zoekt hij vergeefs. „Wetenschappelijke” exegese heeft voor den practicus trouwens niet veel te beduiden: „Die Quellenscheidungen im Pentateuch haben mit der Seelen Seligkeit erschreckend wenig zu tun!” (4). ASMUSSEN werpt het roer dus om. 't „Mitleidige Lächeln der Leute vom Fach” ten spijt, geldt het ernst te maken met

„der Seelen Seligkeit”: „Jesus Christus ist das eine Wort Gottes an uns und das eine Heil Gottes für uns” (6 sq.). Hoe nauw dogmatisch dit moet worden verstaan en hoe scherp een prediker aan zijn al of niet instemmen hiermee door ASMUSSEN wordt herkend blijkt z.i. reeds uit de wijze, waarop de prediktekst wordt aangekondigd. In de even „zutreffende” als „abscheuliche” formule: „Wir legen unserer Andacht ein Wort Heiliger Schrift zugrunde” proeft hij niets dan ’s mans „Selbstherrlichkeit” (30). Sapiienti sat!

ASMUSSEN deelt zijn stof in drie Abschnitte: I. Die Lehre vom Worte Gottes (1. Kap.: niet „Die Offenbarung”, zooals bij BARTH, maar „Die H. Schrift”); II. Die Lehre von der Gestaltung; III. Der christliche Gottesdienst. Het meest, verwacht de schrijver, zal het „gesprek” zich wel om de leer der „Gestaltung” bewegen. Gestaltung —, d.i. de zichtbaarheid en hoorbaarheid van het Christelijk handelen en zijn theologische beteekenis (10). ’t Eeuwige Woord Gods nam in Christus „irdische Gestalt” aan; het door Christus verworven heil „führt zur Gestalt in diesem Äon in der Unvollkommenheit der Nachfolge.” De Christenheid heeft harerzijds daardoor een „Gestaltungsaufgabe”, die zich in den cultus uit in de vormen der verloren wereld, die door Christus is gered. Volgt de beschrijving dier vormen: prediking, gezang, kleeding, gebaren; het kerkgebouw; „die Bedeutung des Schönen”. Over een en ander worden veel behartigenswaardige dingen gezegd.

Verrassend is wat wij bij den strengen Barthiaan lezen over „das Schöne”, vooral in Kap. 7, § 3: „Im Rahmen der christlichen Freiheit ist das Gute und Schöne in der Nähe des Spielerischen zu finden”. „Das Spielerische ist hier in dem Sinne gemeint, wie Kinder und Erwachsene sich aus Freude dem Nicht-Zweckgebundenen hingeben” (181). Wie dat aan het leven ontnemt maakt het tot een woestenij. De Schrift spreekt reeds van het Spielerische in verband met God (cf. Spr. 8 : 30 sq.; Ps. 104 : 26; Job 40 : 15 sqq.); Jezus’ gelijkenissen toonen ’s Meesters „reine Freude am Erzählen und am Erzählten”. Ook Paulus’ brieven geven er ge-